

Розділ III. Інклюзія в новій українській школі: виклики сьогодення

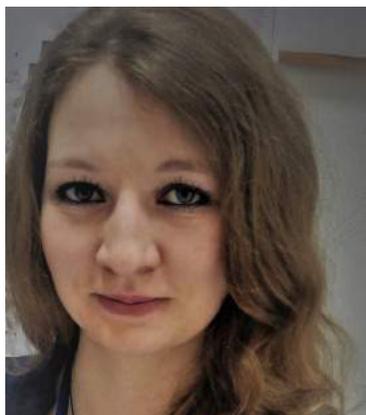
doi: 10.15330/msuc.2017.16.54-57

Жанна Дьоміна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
(м. Київ)

Zhanna Domina,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv)
janne@ukr.net

Тетяна Бублей,

викладач,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
(м. Київ)

Tetiana Bublej,

Teacher,
National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv)
tanya.bublej@ukr.net

УДК: 37.016:796.011.3

ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ, ЯКІ МАЮТЬ НОЗОЛОГІЧНІ ПРОЯВИ

PRIORITY DIRECTION FOR IMPROVING THE SYSTEM OF PHYSICAL EDUCATION OF STUDENTS WITH NOSOLOGIES

У статті розкрито недоліки сучасної системи фізичного виховання школярів з нозологіями. Запропоновано альтернативну модель фізичного виховання учнів з відхиленнями в стані здоров'я та виконано порівняльний аналіз цієї моделі з діючою. Представлено методику диференційованого навчання фізичних вправ учнів основної школи з відхиленнями в стані здоров'я як пріоритетний напрямок удосконалення сучасної системи фізичного виховання школярів, які мають нозологічні прояви.

Метою статті є обґрунтування необхідності впровадження методики диференційованого навчання фізичних вправ учнів основної школи з відхиленнями у стані здоров'я з урахуванням нозологічного прояву, індивідуально-типологічних особливостей психофізичного розвитку тих, хто займається, як пріоритетного напрямку удосконалення системи фізичного виховання школярів спеціальної медичної групи.

Автори статті висвітлюють зміст диференційованої методики навчання фізичних вправ учнів основної школи з відхиленнями у стані здоров'я. У практичному відношенні вона сприяє підвищенню рухової активності учнівської молоді за рахунок раціональної організації освітнього процесу на уроках фізичної культури.

Висновки: впровадження методики диференційованого навчання фізичних вправ учнів основної школи з відхиленнями у стані здоров'я сприяє розширенню рухового досвіду, покращенню інтересу до уроків фізичної культури та підвищенню показників психофізичного стану школярів за рахунок організації оптимального для них рухового режиму з урахуванням нозологічного прояву. Підвищення уваги до реалізації освітніх завдань на уроках фізичної культури сьогодні є одним із пріоритетних шляхів удосконалення системи фізичного виховання школярів, які мають відхилення в стані здоров'я.

Ключові слова: школярі, здоров'я, фізичне виховання, нозології, спеціальна медична група, урок фізичної культури, навчання фізичних вправ.

In this article the basic directions of improvement of the system of physical education of schoolchildren with nosologies are revealed. A method of differential training of physical exercises developed by the authors is described. A comparative description of the existing methodology for teaching physical students of the main school with disabilities in the state of health and the proposed one.

The purpose of the article is to justify the new method of training and improve the system of physical education of schoolchildren who have the disease by using the differentiation of physical exercises, taking into account the psychophysiological and nosological peculiarities of those who are engaged.

The authors of the article cover the characteristic features of the introduction of differentiated methods of teaching physical exercises for nosologies. The research priority is the health of students as the highest value of society; realization of educational tasks in the process of physical education, training of basic motor skills and skills with the possibility of their application in everyday life.

Conclusions: the proposed ways of improving the system of physical education of schoolchildren who have a deviation in the state of health allow students to acquire motor skills, improve psycho-functional characteristics and increase the resistance of the body in the fight against diseases. In addition, students are able to do in the best mode for them.

Key words: schoolchildren, health, psycho-functional indicators, physical education, nosology, special medical group.

В статье раскрыто недостатки современной системы физического воспитания школьников с нозологиям. Предложено альтернативную модель физического воспитания учащихся с отклонениями в состоянии здоровья и выполнен сравнительный анализ этой модели с действующей. Представлена методика дифференцированного обучения физических упражнений учащихся основной школы с отклонениями в состоянии здоровья как приоритетное направление совершенствования современной системы физического воспитания школьников, имеющих нозологические проявления.

Целью статьи является обоснование необходимости внедрения методики дифференцированного обучения физических упражнений учащихся основной школы с отклонениями в состоянии здоровья с учетом нозологического проявления индивидуально-типологических особенностей психофизического развития тех, кто занимается, как приоритетного направления совершенствования системы физического воспитания школьников специальной медицинской группы.

Авторы статьи освещают содержание дифференцированной методики обучения физических упражнений учащихся основной школы с отклонениями в состоянии здоровья. В практическом отношении она способствует повышению двигательной активности учащейся молодежи за счет рациональной организации образовательного процесса на уроках физической культуры.

Выводы: внедрение методики дифференцированного обучения физических упражнений учащихся основной школы с отклонениями в состоянии здоровья способствует расширению двигательного опыта, улучшению интереса к урокам физической культуры и повышению показателей психофизического состояния школьников за счет организации оптимального для них двигательного режима с учетом нозологического проявления. Повышение внимания к реализации образовательных задач на уроках физической культуры сегодня является одним из приоритетных путей совершенствования системы физического воспитания школьников, имеющих отклонения в состоянии здоровья.

Ключевые слова: школьники, здоровье, физическое воспитание, нозологии, специальная медицинская группа, урок физической культуры, обучение физических упражнений.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний стан фізичного розвитку та здоров'я школярів вимагає ефективної практичної реалізації завдань фізичного виховання дітей із послабленим здоров'ям.

На жаль, існуюча система фізичного виховання школярів, які мають нозологічні прояви, в Україні не досягає повною мірою поставленої мети – реалізацію освітніх завдань. Зміст програм наповнений фізичними вправами, що не відповідають рівню фізичної підготовленості та стану здоров'я учнів і тому користуються низькою популярністю в дітей, це викликає у школярів незадоволення і не стимулює їх до занять фізичною культурою [4, с. 3].

В Україні останнім часом визначилася негативна тенденція до погіршення здоров'я підростаючого покоління через відсутність фізичних навантажень, які б не тільки задовольняли біологічну потребу в рухах, а й забезпечували належний освітній рівень. Сьогодні як ніколи треба приділяти увагу формуванню здоров'я учнівської молоді, збільшувати кількість уроків фізичної культури, кожен день задовольняти біологічну потребу учнів у рухах. Вирішення цієї проблеми полягає у вдосконаленні системи фізичного виховання школярів, які мають нозологічні прояви [1, с. 30].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Недостатність уроків фізичної культури в школі та їх малоефективність дали підставу для активного пошуку шляхів удосконалення шкільної системи фізичного виховання, у тому числі й учнів спеціальної медичної групи.

Невизначеність змісту та організації фізичного виховання школярів, які мають нозологічні прояви, викликає певне занепокоєння. Підходи, що практикуються у цій системі, зокрема, проведення спільних занять зі здоровими дітьми під керівництвом одного вчителя, обмеження рухової активності учнів з нозологіями або взагалі звільнення їх від занять фізичними вправами на уроках фізичної культури виявляються необґрунтованими і неефективними. Таким дітям можна і потрібно займатися фізичними вправами та виконувати оптимальні для них фізичні навантаження, адже наукові дослідження доводять позитивний вплив активної рухової діяльності на стан здоров'я дітей [2, с. 18].

Концептуальні підходи щодо оздоровлення дітей основної школи з відхиленнями в стані здоров'я у процесі фізичного виховання висвітлено у дослідженнях учених О. П. Аксьонової, Е. С. Вільчовського, Н. Ф.

Денисенко. Серед наукових літературних джерел існує значна кількість робіт щодо занять лікувальною фізичною культурою при різних захворюваннях (А.Л. Турчак, В.І. Дубровський, В.М. Мухін, В.С. Язловецький). Питання роботи з дітьми спеціальних медичних груп висвітлювали такі автори, як Л.І. Іванова, Л.П. Сущенко, І.Р. Боднар, О.В. Бісмак, В.І. Лях та ін. Але основна мета цих робіт була спрямована на впровадження та вдосконалення методик навчання, які передбачають реалізацію оздоровчих завдань фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Головним завданням існуючих методичних розробок щодо організації занять фізичними вправами учнів з відхиленнями у стані здоров'я є оздоровлення та профілактика ускладнень від захворювань. Вивчення практичного досвіду організації фізичного виховання школярів спеціальної медичної групи показало обмеження рухової активності учнів з відхиленнями у стані здоров'я на уроках фізичної культури, що призводить до пасивного відвідування ними занять за розкладом та недостатньої рухової активності у процесі життєдіяльності.

Необхідність формування життєво необхідного рухового досвіду учнівської молоді, зокрема й школярів спеціальних медичних груп, вимагає підвищення уваги до освітніх завдань фізичного виховання, а саме розробки і впровадження у процес фізичного виховання методики диференційованого навчання фізичних вправ учнів основної школи з відхиленнями у стані здоров'я. Ключовою особливістю розробленої методики є реалізація як оздоровчих, так і освітніх завдань фізичного виховання, що полягає у формуванні рухового досвіду – арсеналу рухових умінь та навичок школярів, які мають відхилення у стані здоров'я з урахуванням нозологічних протипоказань та індивідуально-типологічних особливостей психофізичного розвитку, що дасть змогу учням з відхиленнями в стані здоров'я займатися в оптимальному для них руховому режимі.

Практичний досвід доводить, що діюча модель фізичного виховання учнів з нозологіями заснована на рухових обмеженнях та заборонах, а викладання предмету «Фізична культура» здебільшого базується на оздоровчому ефекті фізичних вправ. Незважаючи на широкий арсенал видів фізкультурно-оздоровчої діяльності, вчителі фізичної культури з учнями спеціальної медичної групи в основному використовують лікувальну фізичну культуру, профілактичні, коригувальні та загальнорозвивальні вправи. Пропонована модель фізичного виховання є альтернативною існуючій та передбачає диференційоване навчання фізичних вправ учнів з відхиленнями у стані здоров'я, розширює руховий досвід школярів з нозологічними проявами за рахунок алгоритмізації рухових дій під час навчання фізичних вправ на уроках фізичної культури. Принципові відмінності між означеними моделями фізичного виховання учнів з нозологіями представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Загальна характеристика діючої та пропонованої моделей фізичного виховання учнів основної школи з відхиленнями у стані здоров'я

Ознаки	Діюча модель фізичного виховання	Альтернативна модель фізичного виховання
Загальний принцип	Модель «заборон та обмежень»	Модель «розширення рухового досвіду»
Пріоритетні завдання	Оздоровчі	Оздоровчі, освітні
Організація процесу фізичного виховання	Диференціація за віком, статтю, заборона чи обмеження певних фізичних навантажень з урахуванням нозології	Диференціація за віком, статтю, врахування нозології, індивідуально-типологічних особливостей психофізичного розвитку учнів
Особливості формування змісту навчального матеріалу	Обмеження вправ на силу, швидкість, витривалість	Використання спрощених за структурою та параметрами фізичних навантажень на силу, швидкість, витривалість, зміна умов виконання вправ
Потенційний результат	Обмеження рухової активності, що перетворюється на «пасивне» відвідування занять	Дозована рухова активність оптимального змісту

Загальний принцип діючої моделі побудований на заборонах та обмеженнях, а принцип розробленої нами моделі базується на розширенні рухового досвіду, тобто, передбачається диференціація фізичних вправ з урахуванням нозологій школярів та відповідних протипоказань.

Пріоритетним завданням діючої моделі фізичного виховання учнів з нозологіями є оздоровчі. Урок фізичної культури набуває тим самим лікувального або профілактичного характеру, в окремих випадках учні з нозологіями пасивно спостерігають за однолітками, що займаються фізичними вправами. Альтернативна модель враховує крім оздоровчих завдань ще й освітні. Реалізація освітніх завдань формує в учнів з відхиленнями в стані здоров'я вміння свідомо аналізувати окремі рухи, порівнювати їх і об'єднувати в рухові дії та рухову діяльність, керувати ними і застосовувати у повсякденному житті.

Організація процесу фізичного виховання в діючій моделі передбачає диференціацію дітей за віком, статтю та нозологіями, що на практиці проявляється заборонами чи обмеженнями певних фізичних навантажень. Що стосується пропонованої моделі, то процес навчання фізичних вправ побудований на виборі оптимальних

ступеня засвоєння рухового завдання та умов його виконання з урахуванням нозології та індивідуально-типологічних особливостей психофізичного розвитку учнів.

Формування змісту навчального матеріалу з фізичної культури для учнів спеціальної медичної групи полягає в обмеженні вправ на силу, швидкість, витривалість. В основі змісту навчального матеріалу альтернативної моделі системи фізичного виховання лежить використання спрощених за структурою та параметрами фізичних навантажень на силу, швидкість, витривалість, зміна умов виконання вправ. Таким чином, на уроці фізичної культури у процесі навчання фізичних вправ учні з відхиленнями в стані здоров'я можуть займатися спільно з дітьми основної групи, проте зміст та послідовність навчання рухового завдання формується за їх нозологічними особливостями.

Суттєві відмінності між означеними моделями має потенційний результат. В першому випадку він зорієнтований на обмеження рухової активності, що перетворюється на «пасивне» відвідування занять, в другому випадку передбачається дозована рухова активність оптимального змісту, спрямована на набуття рухових умінь і навичок, без яких неможливо домогтись успіху у практичній діяльності. Адже будь-які фізичні задатки дитини з відхиленнями в стані здоров'я, які вона одержала від природи, так і залишаться нерозвинутими, якщо не реалізувати їх у діяльності, пов'язавши з оптимальними способами виконання рухових дій. Формуючись як цілісно відрегульовані способи управління рухами, рухові уміння і навички є необхідними складовими реально проявлених рухових здібностей.

Таким чином, методика диференційованого навчання фізичних вправ як пріоритетний напрямок удосконалення системи фізичного виховання учнів основної школи з відхиленнями у стані здоров'я передбачає:

- розробку змісту уроків фізичної культури для школярів з відхиленнями в стані здоров'я з урахуванням нозологічних особливостей, а також варіабельності психофізичного розвитку дітей;
- оптимальне використання засобів фізичної культури для реалізації не тільки оздоровчих, а й освітніх завдань;
- поступову адаптацію організму учнів з нозологіями до впливу фізичних навантажень;
- навчання самоконтролю за реакцією організму на вплив фізичних навантажень;
- виховання морально-вольових якостей учнів;
- формування позитивного мотиваційно-ціннісного ставлення до фізичної культури, здорового способу життя і потреби в регулярних заняттях фізичними вправами;
- навчання основних правил самостійних занять фізичними вправами.

Навчання фізичних вправ на уроках фізичної культури з учнями спеціальних медичних груп організовується за загальноприйнятими етапами, але методика їх навчання враховує нозологічне протипоказання, ознаку переважного впливу на розвиток фізичних якостей та має певні особливості, що визначають вид фізичної вправи за значенням для вирішення конкретного рухового завдання та стадію формування рухової дії.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, запропонована методика диференційованого навчання фізичних вправ школярів, які мають нозологічні прояви, передбачає визначення раціональної сукупності та обсягу спеціальних засобів і методів, послідовності їх використання на різних етапах процесу навчання з урахуванням нозологій, особливостей психофізичного розвитку та сенситивних періодів розвитку рухових якостей. Розроблена методика має важливе значення для школярів основної школи, тому що гетерохронний характер розвитку дітей 11-15 років впливає на варіативність прояву фізичних здібностей та успішність навчання фізичних вправ, особливо якщо школярі мають хронічні захворювання, та визначає пріоритетний напрямок удосконалення системи фізичного виховання школярів з нозологіями.

1. Гасюк І. Оцінка рухової підготовленості школярів у контексті сучасних завдань фізичного виховання / І. Гасюк // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2002. – № 4. – С. 30–34.
2. Іванова Л.І., Сущенко Л.П. Фізичне виховання у спеціальних медичних групах: теорія та методика: [навч. посібник] / Л.І. Іванова, Л.П. Сущенко. – К.: ТОВ «Козарі», 2012. – С. 214.
3. Круцевич Т. Ю. Основні напрямки вдосконалення програм фізичного виховання школярів // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2006. – № 4. – С. 20 - 27.
4. Омельченко Т.К. Корекція до нозологічних етапів організму дітей молодшого шкільного віку в процесі фізкультурно-оздоровчих занять: автореф. дис.. канд. наук з фіз. вих. і спорту / Т.Г. Омельченко. – 2013. – С. 20.

Reference

1. Hasiuk I. Otsinka rukhovoi pidgotovlenosti shkoliariv u konteksti suchasnykh zavdan fizychnoho vykhovannia / I. Hasiuk // Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i spor-tu. – 2002. – № 4. – S. 30–34.
2. Ivanova L.I., Sushchenko L.P. Fizychno vykhovannia u spetsialnykh medychnykh hrupakh: teoriia ta metodyka: [navch. posibnyk] / L.I. Ivanova, L.P. Sushchenko. – K.: TOV «Kozari», 2012. – S. 214.
3. Krutsevych T. Yu. Osnovni napriamky vdoskonalennia prohran fizychnoho vykhovannia shkoliariv // Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu. – 2006. – № 4. – S. 20 - 27.
4. Omelchenko T.K. Korektsiia do nozolozhichnykh etapiv orhanizmu ditei molodshoho shkilnoho viku v protsesi fizkulturno-ozdorovchykh zaniat: avtoref. dys.. kand. nauk z fiz. vykh. i sportu / T.H. Omelchenko. – 2013. – S. 20.